

Appendix 1: Ulike organisasjoners syn på grønn omstilling i helsevesenet

I forbindelse med kartleggingen av ulike organisasjoner sitt syn på grønn omstilling i helsesektoren ble det sendt ut intervju spørsmål til en rekke foreninger og organisasjoner innen ulike områder i helsesektoren. Noen av organisasjonene har ikke hatt anledning til å svare, og vi har derfor brukt deres høringsinnspill til Stortingshøringen om representantforslaget for å utarbeide en klimaplan for norsk helsesektor¹ til å kartlegge deres ståsted og syn på grønn omstilling i helsevesenet. Det understrekes derfor at det dermed bygger på disse organisasjonenes innspill til Stortingshøringen, og ikke deres direkte uttalelser i forbindelse med denne rapporten.

Intervju med Psykologiforbundet

Ved Sondre Torgrimsen, styreleder i Psykologiforbundet

Hva tenker dere om helsevesenets klimagassutslipp?

Helsevesenets klimagassutslipp har lenge gått under radaren i det offentlige ordskiftet. Det er lett å tenke at helsevesenets utslipp er et nødvendig onde for å opprettholde god helse i befolkningen. På globalt nivå ser vi likevel at helsesektoren står for høyere klimagassutslipp enn flytrafikken og shippingindustrien til sammen². Samtidig ser vi at energiforbruket er høyt for både drift av byggverk og transport. De to sistnevnte er sentrale tjenester som ytes i helsevesenet. Dette skaper et press etter grønn innovasjon i sektoren.

Psykologiforbundet mener at helsevesenets klimagassutslipp er et paradoksalt problem. Helsevesenet er et system som er rettet mot å bedre helse og redusere dødelighet, men samtidig er det en vesentlig bidragsyter til å skape større forskjeller og dødelighet gjennom den globale oppvarmingen. Enda mer urovekkende blir situasjonen når man samtidig vurderer at den kommende eldrebølgen³ vil legge ytterligere press på pleie- og

omsorgstjenester⁴.

For å redusere klimagassutslippene er man nødt til å blant annet investere i nullutslippsbygg og infrastruktur, gå over til nullutslippstransport og tenke nytt og bærekraftig om måten man drifter helsevesenet på. Hvordan stiller organisasjonen din seg til å iverksette slike endringer?

Psykologiforbundet ser at det foreligger behov for store endringer for at det norske helsevesenet skal kunne redusere klimagassutslippene. Vi stiller oss absolutt positive til at slike endringer iverksettes, samtidig som slike endringer ikke må gå på bekostning av behandlingskvaliteten. Klimagassutslipp fra bygging og drift av byggmasse og pasienttransport kan reduseres ved å unngå at befolkningen får behov for disse tjenestene i utgangspunktet. Forebygging er dermed ikke bare det tiltaket som vil kunne spare samfunnet for mest menneskelig lidelse, men det er også et effektivt klimatiltak.

Har dere noen ideer om hvordan man kan implementere slike endringer på best mulige måte innen deres fagfelt?

Psykologiforbundet mener at forebygging innen mental helse lenge har vært en underprioritert sak. Til tross for at mental helse har fått mer oppmerksomhet de senere årene har ikke regjeringen frigitt tilstrekkelig med midler til å kunne satse på forebyggende arbeid. Det finnes imidlertid flere muligheter for å drive psykologisk opplysningsarbeid og dermed styrke den psykologiske kunnskapen i samfunnet. En av disse er å i større grad benytte kompetansen til masterkandidater i psykologi. En enkel måte å gjøre dette på er ved å fjerne kravet om cand. psychol. for kommunepsykologstillinger, samt benytte seg av masterkandidater i andre ikke-kliniske stillinger innen skole- og utdanningssektoren. Dette vil potensielt også friggi flere kliniske psykologer til å arbeide innenfor sin kliniske spesialisering. En annen mulighet er å i større grad benytte seg av e-konsultasjoner i helsevesenet. Ved å styrke utvikling og bruk av e-helseløsninger kan helsevesenet nå ut til pasienter med lettere psykiske lidelser og samtidig redusere behovet for byggmasse og pasienttransport. Psykologiforbundet var tidlig ute med å støtte etableringen av slike tjenester, til det gode for både individ og klima.

Ønsker dere at arbeidet med å redusere helsevesenets klimagassutslipp prioriteres innenfor deres fagfelt?

Psykologiforbundet støtter arbeidet med å redusere helsevesenets klimagassutslipp innen det psykologiske fagfeltet, både prinsipielt og som en følge av vårt politiske arbeid⁵. Informasjon er et viktig verktøy i forebyggende arbeid. Vi mener at klimaspørsmålet kan delvis håndteres ved å i større grad benytte seg av kandidater med normalpsykologisk kompetanse innenfor de sektorer og tilhørende industrier som ikke innebærer klinisk arbeid. At psykologi får økt synlighet i samfunnet vil kunne øke befolkningens kunnskap om viktige temaer som gjelder psykisk helse. Resultatet av dette er at vi i større grad kan drive forebyggende arbeid ved at folk får tilgang på mer psykologisk kunnskap i hverdagen.

Har dere noen innspill, tanker eller idéer om innen dette feltet dere ønsker å komme med?

Masterutdannede og profesjonsutdannede innen psykologi kvalifiserer til praktisering av ulike yrker. Det er stadig en vei å gå når det gjelder å informere arbeidsgivere om hvilken kompetanse masterkandidater i psykologi innehar. Det er viktig at vi ikke lar ansettelsesprosesser styres av uvitenhet om hva en mastergrad i psykologi faktisk innebærer. I dag utdannes det et bredt spekter av psykologikandidater med ulike spesialiseringer, hvor kandidater innen klima- og miljøpsykologi sitter på nøkkelkompetanse for årene fremover. Disse kandidatene har spesialistkunnskap innen sine respektive områder av psykologien, men får ikke benytte seg av sin faglige utdanningstittel. Når denne tituleringen også blir et krav blant ikke-kliniske stillinger, og kliniske spesialister ansettes i disse stillingene, tar man i praksis beslag på ressurser som kunne vært brukt i pasientarbeid.

Videre mener Psykologiforbundet at regjeringen må revurdere finansieringen av helsevesenet. I dag brukes det store summer inn mot spesialisthelsetjenesten for å behandle mennesker med psykiske lidelser. Psykologiforbundet mener at om regjeringen faktisk ønsker å gi et helseløft må det også øremerkes flere midler til forebyggende aktiviteter.

Intervju med Den norske tannlegeforening

Ved Kirsten N. Ahlsen, fagsjef i Den norske tannlegeforening

**Den norske
tannlegeforening**

Hva tenker dere om helsevesenets klimagassutslipp?

Klimagassutslipp er et viktig tema for hele samfunnet, og Den norske tannlegeforening (NTF) er opptatt av denne problematikken. NTF mener at helsevesenet, på linje med alle andre sektorer, må ta sin del av ansvaret for å kutte klimagassutslipp. NTF har satt saken på agendaen og blant annet tatt dette temaet opp på vårt landsmøte i 2019 (NTFS landsmøte er vårt største faglige arrangement som samler en stor del av tannhelsetjenesten). NTF har også hatt dialog med Helsedirektoratet vedrørende temaet. Vi ser det som avgjørende at myndighetene følger opp denne tematikken, og involverer aktørene i sektoren for å finne frem til riktige grep når det gjelder klimagassutslipp for helsesektoren.

For å redusere klimagassutslippene er man nødt til å blant annet investere i nullutslippsbygg og infrastruktur, gå over til nullutslippstransport og tenke nytt og bærekraftig om måten man drifter helsevesenet på. Hvordan stiller organisasjonen din seg til å iverksette slike endringer?

Tannhelsetjenesten står i en særstilling i forhold til resten av helse- og omsorgstjenesten. Den offentlige tannhelsetjenesten (DOT) er forankret på fylkeskommunalt nivå og har et tjenesteansvar for prioriterte grupper i befolkningen. Privat tannhelsetjeneste utgjør 2/3 av tannhelsetjenesten og har ansvar for å gi tannhelsetjenester til hele den voksne befolkningen. Tjenesten er helt privat, og tannlegene har ingen avtale med offentlig sektor og mottar ingen etablering- eller driftsstøtte. Tannhelsetjenesten er en viktig del av norsk helsetjeneste, og NTF mener det er svært viktig at det legges til rette for samhandling på tvers av forvaltningsnivåer og sektorer.

Har dere noen ideer om hvordan man kan implementere slike endringer på best mulige måte innen deres fagfelt?

I tannhelsetjenesten vil det være ulike utfordringer og hensyn som gjelder for den offentlige tannhelsetjenesten og den private tannhelsetjenesten. DOT må på lik linje med resten av det offentlige helsevesenet ta sitt ansvar når det gjelder klimagassutslipp og kan ta del i de tiltak som fylkeskommunene legger opp til når det gjelder klimagassutslipp. Mange fylkeskommuner jobber aktivt med å miljøsertifisere egne virksomheter, og flere offentlige tannklinikker er miljøsertifiserte. Blant de igangsatte tiltakene i DOT er blant annet bruk av innkjøpsavtaler med krav til fokus på miljøvennlige produkter, redusert bruk av papir, reduksjon i fysiske møter og økt bruk av digitale møte har redusert bruk av transportmidler, kildesortering av avfall mm.

I en helprivat sektor er det andre problemstillinger, men også her vil det være aktuelt å stille miljøkrav til leverandører samt gjennomføre tiltak som i DOT. Felles for hele tannhelsetjenesten vil være å se på de daglige rutinene på tannklinikkene inkludert reisevaner. Andre aktuelle tiltak ut over miljøkrav til leverandører kan være å finne mer miljøvennlige produkter til erstatning for engangsplast der det er praktisk mulig, fokusere på energibesparende løsninger på klinikken og tilsvarende tiltak som nevnt over.

I den helprivate tannhelsetjenesten vil det være aktuelt å anmode klinikkene om å fokusere på miljøtiltak, mens fylkeskommunene kan legge føringer på hvilke miljøtiltak som skal gjennomføres. NTF som forening har en viktig rolle når det gjelder formidling av informasjon til medlemmene og det gjøres løpende når det er tiltak av relevans for tannhelsetjenesten.

[Skriv her]

Høringsinnspill fra Den norske legeforening⁶

Den norske legeforening (DNLF) støttet forslaget om å utarbeide en klimaplan for helsesektoren, og ba Stortinget anmode regjeringen til å inkludere arbeidet for å redusere helsevesenets klimagassutslipp i regjeringens klimaplan for 2021-2030. Legeforeningen uttrykte i sitt høringsinnspill at *«det er paradoksalt at klimagassutslipp i helsesektoren vies så lite oppmerksomhet, med tanke på det åpenbare ansvaret sektoren har for å forebygge og behandle skade»*. De poengterte at reduksjon av klimagassutslippene i helsesektoren også krever en endring i klinisk praksis, ikke bare endring av logistikk og innkjøp. I tillegg understreket Legeforeningen at det er nødvendig å legge til rette for å kunne forhandle frem innkjøpskrav som vil redusere klimaavtrykket i produksjonen i farmasøytisk industri, og inkludere dette i regjeringens klimaplan for 2021-2030. Avslutningsvis viste Legeforeningen til at det er helt nødvendig med konkrete tiltak for å redusere klimagassutslippene i helsesektoren, og at planen er nødt til å inkludere et klimabudsjett for å kunne vise utslippene og å følge de over tid.

Høringsinnspill fra Norsk sykepleierforbund⁶

Norsk sykepleierforbund (NSF) støttet representantforslaget om å utarbeide en klimaplan for helsesektoren. De viste til at NSF *«skal blant annet jobbe for å synliggjøre sammenhengen mellom folkehelse og klima, at miljø- og klimahensyn vektlegges i utvikling»*. NSF fremhevet at klimaplanen må omhandle både kommunale helse- og omsorgstjenester og spesialisthelsetjenesten, og de viste til folkehelseloven som stiller krav til kommunale, fylkeskommunale, og statlige instanser, om å beskytte befolkninger mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen. Økende bruk av elbiler i hjemmetjenesten ble trukket frem som et godt tiltak, og det ble vist til at mange kommuner fremdeles må strekke seg etter dette. NSF har sluttet seg til UNIOs fem klimapolitiske mål, og de viste til at disse målene kan gi nyttige føringer for en klimaplan for helsesektoren. Norsk Sykepleierforbund avsluttet sitt høringsinnspill med å poengtere at *«Sykepleiere utgjør majoriteten av helsepersonell i helsesektoren, og vil*

[Skriv her]

ha en viktig rolle for å redusere helsesektorens klimaavtrykk. NSF ser derfor fram til å være en aktiv bidragsyter i utvikling av en klimaplan for helsesektoren».

Kilder

1. Stortinget. Representantforslag 143 S (2020–2021) fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Kari Elisabeth Kaski, Lars Haltbrekken og Torgeir Knag Fylkesnes. Oslo: Stortinget; 2021. Report No.: 8:143S. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2020-2021/dok8-202021-143s.pdf> (lest 1.10.21)
2. Sector by sector: where do global greenhouse gas emissions come from? [Internet]. Our world in data. 2020. <https://ourworldindata.org/ghg-emissions-by-sector>
3. Eldrebølgen legger press på flere omsorgstjenester i kommunen. [Internet]. Statistisk sentralbyrå. 2019. <https://www.ssb.no/helse/artikler-og-publikasjoner/eldrebolgen-legger-press-pa-flere-omsorgstjenester-i-kommunen>
4. Arbeidskraftbehov i pleie- og omsorgssektoren mot år 2050. Bjørg Langset. SSB. 2006 https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/oa_200604/langset.pdf
5. Vår politiske plattform. . [Internet]. Psykologiforeningen. 2021 <https://www.psyfo.no/om-oss/politikk/>
6. Helse- og omsorgskomiteen. Videokonferansehøring for representantforslag om å utarbeide en klimaplan for helsesektoren [Internet]. Stortinget. 2021. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Horing/horing/?h=10004297> (lest 1.10.21)

[Skriv her]

Appendix 2: Politiske synspunkt på grønn omstilling i helsevesenet

Sammenhengen mellom klima og helse ble i forbindelse med representantforslaget til Stortinget¹ satt på den politiske dagsordenen. De politiske beslutningstakerne har stor makt over hvilken retning arbeidet for et klimanøytralt helsevesen tar fremover. Det følgende er en kort oppsummering av synspunkt fra politiske partier.

Folkehelse

Sammenhengen mellom et godt miljø rundt oss god folkehelse sees i sammenheng i flere av partiprogrammene for 2021-2025, eksempelvis;

Arbeiderpartiet «Tydeliggjøre at folkehelsekonsekvenser skal vurderes i alle samfunnssektorer».

Senterpartiet «Senterpartiet vil gjøre folkehelse til en naturlig del av samfunnsplanleggingen der folk bor og folk møtes»

Høyre «Det er særlig viktig å sikre barn og unge og sårbare gruppers rett til å leve i helsefremmende omgivelser (...)»

Av dette ser vi at flere partier allerede anerkjenner sammenhengen mellom godt miljø lokalt og god folkehelse. Selv om denne koblingen i seg selv ikke knytter seg til klimagassutslippene i den norske helsesektoren kan anerkjennelsen av en sammenheng mellom miljø og folkehelse være med på å danne grunnlag for videre utvikling av politikk for bedre klima og helse, og ser disse i sammenheng.

Klimapolitikk

Politikk for reduksjon av klimagassutslipp i helsesektoren må sees i sammenheng med partienes overordnede klimapolitikk. Da de fleste partier har nokså omfattende klimapolitikk, trekker vi her frem noen konkrete og overordnede målsetninger for kutt i klimagassutslipp fra stortingspartienes partiprogram for 2021-2025:

[Skriv her]

- Rødt** «kutte 60% av norske utslipp sammenliknet med 1990-nivå innen 2030».
- SV** «Norge må kutte sine utslipp så mye som mulig, og minst 70 prosent i 2030 sammenliknet med 1990-nivå. Innen 2040 må Norge bidra til null eller negative utslipp»
- Ap** «Kutte 55 prosent av de norske klimagassutslippene målt mot 1990 innen 2030, som en del av våre forsterkede mål under Parisavtalen. Denne forpliktelsen gjelder hele økonomien og alle sektorer og klimagasser.»
- Sp** «Norge må følge opp sine forpliktelser i avtalen, øke sine egne klimaambisjoner (...). Alle sektorer i samfunnet må bidra og sørge til effektive klimakutt, samtidig som vi ikke skal innføre tiltak som kun flytter utslipp til andre land, eller som fører til større utslipp i sum».
- MDG** «Redusere utslippene av klimagasser fra norsk territorium med 80% innen 2030 og 95% innen 2035 i forhold til 1990 nivå»
- KrF** «Redusere norske klimautslipp med minst 55 prosent innen 2030, og at Norges utslipp skal reduseres til netto null senest i 2050. Det langsiktige nullutslippsmålet skal gjelde alle sektorer ikke bare CO₂»
- Venstre** «I 2050 skal utslippene være redusert med minst 95 prosent og Norge skal fjerne mer klimagass fra atmosfæren enn vi slipper ut.»
- Høyre** «fortsette et forpliktende samarbeid med EU om utslippsreduksjoner, som sikrer norske bedrifter forutsigbarhet og like konkurransevilkår som europeiske bedrifter»
- FrP** «støtte forsknings og teknologiutviklingsprosjekter som kan bidra til redusert fotavtrykk på klima og miljø»

Partiene R, SV, Ap, Sp, MDG, V, og KrF legger Parisavtalen til grunn for sin klimapolitikk i sitt partiprogram, og det sees en konsensus blant disse partiene om en reduksjon i Norges klimagassutslipp frem mot 2030 samt en ytterligere reduksjon i klimagassutslipp frem mot 2050. Kutt i klimagassutslippene i den norske helsesektoren vil også være i tråd med utslippsmålene for flere av stortingspartiene, og flere av disse partiene understreker også nødvendigheten av kutt i alle sektorer for

[Skriv her]

å nå Parisavtalens mål i sine partiprogram. Det bemerkes at dette er en forenkling av de ulike partienes klimapolitikk, men dette viser også at flere av stortingspartiene har nokså like overordnede mål for kutt i klimagassutslipp, i tråd med Parisavtalen.

Klimakutt i helsesektoren

En plan for kutt i klimagassutslipp i helsesektoren som en helhet blir ikke nevnt stortingspartienes partiprogrammer, med unntak av SV sitt partiprogram for 2021-2025. Sammenhengen mellom klimapolitikk og helsepolitikk nevnes kun av SV og MDG i deres partiprogram for 2021-2025;

Sosialistisk Venstreparti «*Jobbe for å utarbeide en klimaplan for helsesektoren, med mål om en klimanøytral helsesektor i hele verdikjeden*»

Miljøpartiet De Grønne «*God miljøpolitikk er også god helsepolitikk*»

Medlemmene i helse- og omsorgskomiteen ga også sine uttalelser i forbindelse med stortingshøringen om en klimaplan for helsesektoren. Komiteens medlemmer fra **Senterpartiet** uttalte at det var utfordrende at stortingsforslaget omhandlet hele helse-tjenesten og ikke bare spesialisthelsetjenesten, fordi klimaomstillingen i den kommunale helsetjenesten må være en del av den ordinære klimasatsningen som skal skje i kommunal sektor. De fremmet derfor følgende forslag «*Stortinget ber regjeringen utarbeide en klimaplan for sykehussektoren med mål om en klimanøytral sektor, og legge denne fram for Stortinget på egnet måte.*»

Komiteemedlemmene for de tidligere regjeringspartiene **Høyre, Venstre** og **KrF** uttalte i sin innstilling til representantforslaget ² at Klimaplan 2021-2030 vil være tilstrekkelig dekkende for helsesektoren, og at enhver virksomhet vil være ansvarlig for å oppfylle målene i klimaplanen. De viste arbeidet i spesialisthelsetjenesten for å redusere klima- og miljøavtrykket og den årlige rapporten for spesialisthelsetjenestens samfunnsansvar. For kommunal sektor viste de til FNs bærekraftsmål som ligger til grunn for kommunal styring. De ønsket dermed ikke en egen klimaplan for den norske helsesektoren.

[Skriv her]

Av dette ser vi blant annet at det er en viss oppmerksomhet rundt kutt i spesialisthelsetjenesten, men at dette i mindre grad gjelder for kommunehelsetjenesten hvor ansvaret for er overlatt til hver enkelt kommune gjennom å følge FNs bærekraftsmål og Klimaplan 2021-2030.

Kilder

1. Stortinget. Representantforslag 143 S (2020–2021) fra stortingsrepresentantene Nicholas Wilkinson, Kari Elisabeth Kaski, Lars Haltbrekken og Torgeir Knag Fylkesnes. Oslo: Stortinget; 2021. Report No.: 8:143S. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2020-2021/dok8-202021-143s.pdf> (lest 1.10.21)
2. Helse- og omsorgskomiteen. Innst. 472 S (2020–2021) Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen. Oslo: Stortinget; 2021. Report No.: 8:143 S. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2020-2021/inns-202021-472s.pdf> (lest 1.10.21)